

Ποιοι παράγοντες ευθύνονται για το έλλειμμα καινοτομίας

Τι επισημαίνεται σε ειδική μελέτη του IOBE

ΠΕΝΤΕ βασικοί άξονες που αποστερούν από τις ελληνικές επιχειρήσεις και γενικότερα την εθνική οικονομία τα οφέλη της καινοτομίας, αποτελούν την αιτία για τις χαμηλές επιδόσεις της χώρας μας στην καινοτομία. Τρεις μόλις ημέρες μετά τη δημοσιοποίηση από την Ε.Ε. του πίνακα καινοτομικών επιδόσεων των χωρών-μελών της Ένωσης, σύμφωνα με τον οποίο η Ελλάδα κατατάσσεται στην κατηγορία των χωρών με τις μέτριες επιδόσεις, πολυσέλιδη μελέτη του IOBE, που συντάχθηκε για λογαριασμό της ΓΓΕΤ και η οποία «βλέπει» σήμερα το «φως της δημοσιότητας», κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, ότι, αν δεν υπερκεραστούν τα καθοριστικά εμπόδια που αποτρέπουν τις επενδύσεις στην καινοτομία, μοιραία, η Ελλάδα θα κατέχει μία από τις τελευταίες θέσεις στην Ε.Ε. Η αντιμετώπιση αυτών των παραγόντων καθίσταται πλέον επιτακτική ανάγκη, καθώς μόνο μέσα από την υιοθέτηση της καινοτομίας και των επενδύσεων στην έρευνα και τεχνολογία μπορεί να επανέλθει η χώρα μας σε τροχιά ανάπτυξης. [ΣΕΛ. 3]

Αρση των εμποδίων για την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας στις ΜμΕ

Πέντε σημεία αδυναμίας δείχνει η μελέτη του IOBE για λογαριασμό της ΓΓΕΤ

■ Πέντε βασικοί άξονες που αποστερούν από τις ελληνικές επιχειρήσεις και γενικότερα την εθνική οικονομία τα οφέλη της καινοτομίας, αποτελούν την αιτία για τις χαμηλές επιδόσεις της χώρας μας στην καινοτομία. Τρεις μόλις ημέρες μετά τη δημοσιοποίηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή του πίνακα καινοτομικών επιδόσεων των χωρών-μελών της Ένωσης, σύμφωνα με τον οποίο η Ελλάδα κατατάσσεται στην κατηγορία των χωρών με τις μέτριες επιδόσεις, πολυσέλη μελέτη του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) που συντάχθηκε για λογαριασμό της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) και η οποία (μελέτη) «βλέπει» σήμερα το «φως της δημοσιότητας», κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, ότι, αν δεν υπερκεραστούν τα καθοριστικά εμπόδια που αποτρέπουν τις επενδύσεις στην καινοτομία, μοιραία η Ελλάδα θα κατέχει μια από τις τελευταίες θέσεις στην Ε.Ε. Η αντιμετώπιση αυτών των παραγόντων καθίσταται πλέον επιτακτική ανάγκη, καθώς μόνο μέσα από την υιοθέτηση της καινοτομίας και των επενδύσεων στην έρευνα και τεχνολογία μπορεί να επανέλθει η χώρα μας σε τροχιά ανάπτυξης.

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ότι η συντριπτική πλειονότητα των εγχώριων επιχειρήσεων είναι μικρομεσαίες, τότε είναι αρκούντως κατανοητό ότι με άμεσο τρόπο θα πρέπει να αρθούν όλες οι αγκυλώσεις που καθιστούν την έννοια της καινοτομίας «απαγορευτική» για πολλές επιχειρήσεις. Για αυτό το λόγο, πρέπει να τηθεί από την πολιτεία η ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας ως εθνική προτεραιότητα, και όχι ως «στόχος πολυτέλες», όπως χαρακτηρίζεται.

Χρηματοδότηση

Ένα από τα βασικά εμπόδια στην ανάπτυξη και εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας σχετίζεται με το υψηλό κόστος της. Η μεταφορά ερευνητικών αποτελεσμάτων σε βιομηχανική κλίμακα προϋποθέτει τη δεσμευση πόρων σε δραστηριότητες με ρίσκο και χωρίς ενδοχαιμώς βραχυπρόθεσμα ευεργετικά οικονομικά αποτελέσματα. Το υψηλό κόστος επένδυσης, σε συνδυασμό με το μεγάλο κίνδυνο αποτυχίας, φαίνεται να δρουν ανασταλτικά στην προώθηση της καινοτομίας στην Ελλάδα. Το εθνικό περιβάλλον δεν φαίνεται να επιτρέπει τη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την ενίσχυση της ενδογενούς καινοτομίας, με το ελληνικό σύστημα καινοτομίας να βρίσκεται μάλλον σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης. Συνεπώς, η χώρα βαρύνεται σημαντικά στην απορρόφηση τεχνολογίας και καινοτομιών από το εξωτερικό, αντί στην πρωτογενή έρευνα και ανάπτυξη ή στην ενδογενή παραγωγή καινοτομιών. Αυτή η στάση απέναντι στην καινοτομική δραστηριότητα έχει επιδράσει και υπεισέλθει και στην κουλτούρα της ελληνικής επιχειρηματικής και ερευνητικής κοινότητας, καθώς η πλειονότητα των μελών αμρότερων εμφανίζεται διατακτικά όσον αφορά στην εμπλοκή της στη διαδικασία μεταφοράς ερευνητικών αποτελεσμάτων σε βιομηχανική κλίμακα. Συνήθως ακολουθούν πρακτικές υιοθέτησης/χρήσης επιτευγμάτων τρίτων, οι οποίοι ανέπτυξαν μια καινοτομία, ενώ οι ίδιοι επιλέγουν να εμπλακούν μόνο όταν η καινοτομία είναι πλέον δοκιμασμένη τεχνολογικά για εμπορική εκμετάλλευση. Εκτός από το υψηλό κόστος, άλλος ανασταλτικός παράγοντας είναι η έλλειψη χρηματοδότησης στις επιχειρήσεις. Όλες οι απόψεις συγκλίνουν ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες στην ελλειψη ρευστότητας, κυρίως λόγω προβλήματος που αναμεταπίπτουν είτε οι πελάτες τους είτε οι προμηθευτές τους και επειδή οι τράπεζες δεν εγκρίνουν νέα δάνεια.

Δικτύωση

Σημαντικό εμπόδιο στην εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας αποτελεί η ελλιπίης δικτύωση των ελληνικών επιχειρήσεων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη μελέτη, η συνεργασία μεταξύ της βιομηχανίας και των πανεπιστημίων

Αγκάθια στρατηγικού χαρακτήρα

Η ελληνική κυβέρνηση δεν έχει καθιερώσει μια σαφή στρατηγική έρευνας και ανάπτυξης που να περιγράφει τις ερευνητικές της προτεραιότητες, τη διαδικασία για την καινοποίηση αυτών των προτεραιοτήτων και τις αρχές που θα στηρίζουν τις διαδικασίες αυτές. Αυτό έχει ως συνέπεια την ύπαρξη μιας ασυνεχούς λήψης διαφόρων πρωτοβουλιών χρηματοδότησης που δεν είναι βιώσιμη στο χρόνο. Συνεπώς, απαιτούνται σημαντικές αλλαγές στην κρατική πολιτική για την έρευνα, στην καταύθυνση της κάλυψης των κενών που μόλις αναφέρθηκαν. Ιδιαίτερα στην κάλυψη της υστέρησης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, που αποτελεί έναν από τους κρίσιμους παράγοντες για την επαναφορά της ελληνικής οικονομίας σε τροχιά ανάκαμψης, η παραγωγή καινοτομιών μπορεί να έχει σημαντική συμβολή, σημαντικότερη από παράγοντες όπως η μείωση του εργασιακού κόστους.

ή και των ερευνητικών ιδρυμάτων είναι φτωχή, με υπερβολική εξάρτηση από την κρατική χρηματοδότηση. Εξαιρέσεις υπάρχουν και εκφράζονται μέσα από την αυξημένη συμμετοχή επιχειρήσεων σε συνεργασίες με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα στα ανταγωνιστικά προγράμματα της ευρωπαϊκής επιτροπής. Ωστόσο, οι νιοίδες αυτές δεν αλλάζουν τη γενική τάση. Χαρακτηριστικό της εγχειρητικής ανάπτυξης προχωρούν σε συνεργασίες με άλλους φορείς για την εκτέλεση διαφόρων ερευνητικών έργων. Όσες επιχειρήσεις επιδιώκουν να συνεργαστούν, συνήθως επιλέγουν συνδυασμό φορέων, όπως άλλες επιχειρήσεις, ΑΕΙ-ΤΕΙ και κρατικά ερευνητικά κέντρα. Παρ' όλα αυτά, ένα αποτελεσματικό δίκτυο επικοινωνίας μεταξύ ενδιαφερομένων φορέων και επιχειρήσεων δεν φαίνεται να έχει επιτευχθεί (π.χ. clusters). Σημαντική επίσης παράμετρος, σύμφωνα με τη μελέτη, είναι και η εωστρέφεια των επιχειρήσεων -ιδιαίτερα των πολύ μικρών- καθώς εμποδίζει την ανάπτυξη μίας συνεργατικής κουλτούρας. Τούτο βέβαια χαρακτηρίζει συνολικά τη χώρα. Οφείλεται σε σημαντικό βαθμό σε δύο παράγοντες: (α) την απουσία σχετικής ιστορίας και θετικών παραδειγμάτων και (β) το χαμηλό επίπεδο γνώσεων και κατάρτησης τόσο σε θέματα γενικής παιδείας όσο και σε αντικείμενα τεχνολογίας, επιχειρηματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων.

Ανθρώπινο δυναμικό

Ενώ η Ελλάδα δεν καταλαμβάνει πολύ χαμηλή θέση σχετικά με τις υλοποιούμενες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πεδίο της εκπαίδευσης του προσωπικού (15η θέση στις 27), το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα εστάζει περισσότερο στη μεταφορά αποσπασματικών, εδρακμενής γνώσης και στην πλήρη τήρηση του περιεχομένου των προγραμ-

μάτων σπουδών, ενώ δίνει λιγότερη έμφραση στη διαδικασία εκμάθησης και στη δημιουργία νέας γνώσης. Συνεπώς, το εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκεται συχνά σε απόσταση από την πρακτική εφαρμογή, επιμεινόντας περισσότερο σε θεωρητική προετοιμασία των νέων, παρά σε άμεση πρακτική επιμόρφωσή τους. Το γεγονός αυτό αντανακλάται στη μη ετοιμότητα των αποφορών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του εργασιακού περιβάλλοντος. Αδυναμίες αυτού του είδους παρουσιάζονται οξυμένες σε ανώτερα, διοικητικά στελέχη. Ομως, και η νοσοτροπία των ελληνικών επιχειρήσεων δεν δίνει πολλές φορές την αξία που θα έπρεπε στην επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό υψηλά καταρτισμένο.

Θεσμικά και νομικά

• **Κενά στην προστασία βιομηχανικής ιδιοκτησίας:** Σύμφωνα με τη μελέτη, οι επιχειρήσεις, ιδίως οι μικρότερες, δεν αντιλαμβάνονται τη σημασία της επίτευξης της πατέντας. Θεωρούν ότι δεν είναι σημαντικό η δημοσιοποίηση της καινοτομίας, αν και η κατάθεση της αίτησης στον ΟΒΙ για την απόκτηση πατέντας δεν έχει υψηλό κόστος. Ούτε η πανεπιστημιακή κοινότητα στην Ελλάδα κατοχυρώνει όμως τις ευροπαιχνίες, τις καινοτομίες που παράγει.

Προσκόμματα στην εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας δημιουργούνται επίσης από την ελλιπίη προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας εγχώρια. Το κύριο πρόβλημα σε αυτό το πεδίο οξύνεται από την έλλειψη εξειδικευμένων δικαστηρίων σε τέτοια θέματα.

Η έλλειψη εξειδικευμένης γνώσης σε ζητήματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας στα υφιστάμενα δικαστήρια, αλλά και δικηγόρων με αντίστοιχες γνώσεις, καθώς και οι μεγάλες καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης στην Ελλάδα, αποθαρρύνουν τους επιχειρηματίες στη δικαστική διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους που αφορούν καινοτομίες. Μια εμπλοκή σε μακροχρόνια δικαστική διαμάχη συ-

νενάγεται αποξίωση της καινοτομίας, έως ότου εκδικαστεί η νομική διεκδίκηση. Συνεπώς, οι επιχειρηματίες έχουν χαμηλότερο κίνητρο να εμπλακούν σε καινοτόμες δράσεις, καθώς είναι πιθανό να μην καταφέρουν να τις αξιοποιήσουν πλήρως εμπορικά.

Ελλείψεις παρουσιάζονται επίσης στη δικτύωση του Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας με τις αντίστοιχες, μεγαλύτερες διεθνείς υπηρεσίες της ΗΠΑ (USPTO) και στην Ε.Ε.-27 (EPO).

• **Προσκόμματα στο εταιρικό δίκαιο των καινοτομικών επιχειρήσεων:** Η διαδικασία ίδρυσης, λύσης ή πτώχευσης νομικών προσώπων για την αξιοποίηση εφευρέσεων, ευροειχνικών, έρευνας, καινοτομίας κ.λπ., που ενέχουν υψηλό επιχειρηματικό κίνδυνο, παραμένει ακριβή και αργή στην Ελλάδα, αποτελώντας έτσι ανασταλτικό παράγοντα στην επιχειρηματική αξιοποίηση της καινοτομίας.

• **Περιορισμοί στη συγχρηματοδότηση έργων βιομηχανικής Έρευνας και Ανάπτυξης:** Ο περιορισμός στο ύψος της συγχρηματοδότησης επιβάλλεται από τους Κανανομικούς των Κρατών Ένωσης, καθώς επιτρέπεται συγκεκριμένο μέγιστο ποσοστό ιδίας συμμετοχής των επιχειρήσεων, προκειμένου να συγχρηματοδοτηθούν από δημόσιους πόρους για εκπόνηση βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης. Συνεπώς, η δυνατότητα καταβολής της ίδιας συμμετοχής των επιχειρήσεων πρέπει να εξασφαλιστεί, ούτως ώστε να μην κινδυνεύουν με απο-ένοψη το έργο. Ελάσση για αυτό το σκοπό εγγύηση θεωρείται η ίδια συμμετοχή της επιχείρησης να μην ξεπερνά το 1/3 του κύκλου εργασιών της. Κάτι τέτοιο καθιστά τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε προγράμματα Ε&Α ανάλογη με τον κύκλο εργασιών τους και αποτρέπει ειδικά νέες και μικρομεσαίες επιχειρήσεις από την εμπλοκή τους σε εμπορική αξιοποίηση καινοτομιών.

• **Φορολογικά κωλύματα:** Το σύστημα κινήτρων φορολογίας για ενίσχυση της Ε&Α φαίνεται να μην είναι επαρκές, καθώς ένας πολύ μικρός αριθμός επιχειρήσεων αξιοποιεί τις ειδικές φοροοπαλλαγές για δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης. Η περιορισμένη αξιοποίησή του από τους επιχειρηματίες οφείλεται και στη μεγάλη μεταβλητότητά του, καθώς τα φορολογικά ποσά αλλάζουν συνεχώς.

• **Ανισο ανταμετώπιση ελληνικών επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα:** Πολλές επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά προγράμματα, καλούνται να καλύψουν τον ΦΠΑ (μη επιλέξιμο δαπάνη) για την εκτέλεση του έργου, ενώ την ίδια στιγμή πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα απαλλάσσονται. Την ίδια ωστόσο στιγμή, καταγράφεται ανισοαξία φορολογικών κινήτρων για την προσέλευση ξένων επιχειρήσεων που εξειδικεύονται σε δραστηριότητες με υψηλό καινοτομικό περιεχόμενο.